

MODALITĂȚI DE INVESTIGARE A STILULUI DE COMUNICARE ÎN ACTIVITATEA PROFESIONALĂ JURIDICĂ

Inga BACIU, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *Communication style, as the unit is formed in the result, but also in the process of interaction and knowing participants in the act of communication. The purpose of this research is to highlight ways to investigate the style of communication in the legal professional activity and to analyze the specificity of the communication styles in several categories of jurists: lawyers, prosecutors, judges, other categories (judiciary assistants, consultants, lawyers, pedagogues, etc.) in the context of limited studies in this chapter, especially in the Republic of Moldova.*

Cuvinte-cheie: *activitate profesională juridică, categorii de juriști, juriști, stil de comunicare, stil de comunicare juridică etc.*

1. Introducere

Problema cercetării stilului de comunicare este complicată deoarece există o gamă largă de stiluri care și-au dobândit autonomia în domeniul psihologiei contemporane: stil de viață, stil de comunicare, stil cognitiv, stil emoțional, stil apreciativ ș.a. Astfel, în literatura de specialitate există numeroase abordări ce vizează stilul de comunicare și activitatea profesională: stilul individual de activitate, stilul de muncă, stilul de rezolvare a conflictelor interpersonale, stilul individual de conducere, stilul activității organizatorice, stilul de comunicare pedagogică, stilul de dirijare, stilul liderului, stilul de conducere, stilul de comunicare în afaceri. În ceea ce privește stilul de comunicare în cadrul activității profesionale juridice, din enumerarea de mai sus reiese că autorii nu au fost preocupați suficient de acest subiect. Totuși fiecare tip de activitate implică anumite caracteristici comunicării care variază în funcție de scopurile generale ale activității desfășurate. În acest context poate fi menționat și specificul comunicării profesionale juridice.

În literatura de specialitate, comunicarea profesională juridică se manifestă ca o varietate de interacțiuni umane special organizate, în conținutul cărora se reflectă cunoașterea, schimbul de informații și influența reciprocă a participanților comunicației, cu scopul de a rezolva sarcinile profesionale.

Încercând o sistematizare a bibliografiei în limba română și străină consultată se observă că, majoritatea cercetărilor abordează foarte vag, episodic, superficial problematica stilurilor de comunicare în cadrul activității profesionale juridice. Un număr mare de cercetări abordează diferite aspecte generale ale comunicării (competențele comunicative necesare, tactica ascultării în cadrul anchetei judiciare, norme deontologice privind comunicarea dintre avocat-client, pledoaria avocatului în sala de judecată etc.) și practic nu tratează problematica stilurilor în activitatea profesională juridică. De menționat că un șir de lucrări, analizate de autor, sunt consacrate comunicării juridice și sunt realizate din perspectiva lingvistică (preocuparea fiind studierea limbajelor specializate, în cazul dat – limbajul juridic).

Constatăm că studiile mai vechi analizează „stilul judiciar” [4] sau „limbajul dreptului” global, fără a distinge diversele subregistre. Cu mijloace de investigație aparținând lingvisticii tradiționale, autorii realizează abordări sincronice și diacronice, insistând asupra aspectelor specifice.

Intrucât „tehnicitatea” stilului de comunicare profesională în cadrul domeniului juridic se explică, în primul rând, prin natura referentului (obiectul juridic) și în al doilea rând prin statutul emițătorului perspectiva juridică trebuie conjugată cu cea lingvistică [7, p. 239].

Cercetarea la etapa actuală a stilului de comunicare în cadrul activității profesionale juridice pune în evidență influențele exercitate de limbajul specializat asupra acestuia. Fenomenul dat este un fapt deja cunoscut. Sintagma cu caracter generic stil/limbaj juridic-administrativ atestată la Todoran R. [10]; Gheție I. [5]; Chivu Gh. [3]; Saramandu M. [11];

Irimia Dm. [7] acoperă o varietate de tipuri discursiv-textuale, utilizate în domeniul relațiilor oficiale, având în comun un set de caracteristici lingvistice (îndeosebi lexico-semantice și sintactice) și stilistice. Limbajul/stilul juridic este tratat ca entitate distinctă la Dimiu R. [4], Giosu Ș/ [6], Berceanu B [2], Stoichițoiu A. [12], precum și la autorii care s-au ocupat de tehnica legislativă (Mrejeru I. [9], Zlătescu V. [13]) sau de logica normelor (Mihai Gh. [8]).

În încercarea de a caracteriza stilul de comunicare în cadrul activității profesionale juridice, ne reține atenția perspectiva pragmaticii juridice care „cercetează limbajul juridic sub aspectul producătorilor lui și se ocupă de influența limbajului juridic asupra comportamentului uman... Alegerea unui anumit tip discursiv depinde, în mod esențial, de protago-niștii actului comunicativ și de funcția acestuia” [8, p. 25].

2. Metodologie

Prin cercetarea dată am urmărit *scopul* de a evidenția modalitățile de investigare a stilului de comunicare în cadrul activității profesionale juridice precum și de a analiza specifi-cul de manifestare a stilurilor de comunicare la mai multe categorii de juriști: avocați, pro-curori, judecători, alte categorii (asistenți judiciari, juriști consultanți, juriști pedagogi etc.) în contextul în care există studii limitate la acest capitol, în special în Republica Moldova.

În cadrul studiului de față au participat un lot de 252 juriști: 62 avocați, 63 judecători, 67 procurori, 60 alte categorii de juriști. Este necesar a preciza că în conformitate cu sar-cinile și obiectivele investigaționale, inițial ne-am propus a investiga 240 de juriști, a câte 60 subiecți pentru fiecare din cele patru categorii nominalizate mai sus. În procesul de pre-lucrare a datelor s-a constatat că 12 chestionare nu au fost completate corespunzător (foi absentă, unele chestionare erau necompletate integral, unii itemi din chestionare erau com-pletați selectiv etc.), fapt pentru care chestionarele date au fost anulate. În consecință a fost necesar de a suplimenta numărul de respondenți, astfel încât să saturăm cantitativ numărul de juriști preconizat din start pentru fiecare categorie de specializare. În continuare, în stu-diul realizat, se va opera cu numărul de 240 juriști făcându-se abstracție de cele 12 chestio-nare anulate, declarate nevalide.

Administrarea probelor a fost realizată în cadrul a numeroase întâlniri realizate cu ju-riștii. Din numărul total, cea mai mare parte din juriștii care au participat la studiu au fost identificați și chestionați în cadrul Institutului de Reforme Penale (o. Chișinău), Judecătoria Bălți, Baroul de Avocați „Nord”, Procuratura Bălți.

Chestionarele aplicate au fost selectate minuțios și cu multă rigoare din gama largă de instrumente existente în literatura de specialitate. Pentru a realiza sarcinile investigaționale au fost folosite următoarele metode:

1) *Chestionar Analiza Stilului de Comunicare după Stroe Marcus (1997)*. Proba a fost construită de S. Marcus, psiholog român cu importante contribuții în studiul fenomenului empatic. Proba este relevantă pentru cele 4 stiluri fundamentale de comunicare: Stilul non-assertiv, Stilul agresiv, Stilul manipulator, Stilul assertiv. Chestionarul include 60 de itemi cu răspunsuri închise (DA/NU). Se acordă câte un punct răspunsurilor „Adevărat”. Se însu-mează punctele pe stiluri de comunicare. Stilul la care s-a obținut numărul maxim de puncte indică atitudinea dominantă în comunicare, caracteristicile relativ stabile și previzibile ale comportamentului comunicativ. Când la două stiluri se obțin punctaje identice sau asemă-nătoare, stilul manifest de comunicare este încă neconturat, dar sunt conturate la nivel sub-dominant, latent, două atitudini concurente dintre care una sau alta poate deveni oricând dominantă în funcție de împrejurări. Când punctajele sunt apropiate la trei-patru stiluri, este vorba de lipsa unui stil de comunicare, ceea ce indică un comportament comunicativ pendular, oscilant, nematurizat, legat de un comportament ambiguu și greu de prevăzut.

2) *Chestionar Stilul Individual de Comunicare după Chirilă, Bostan și Constantin, 2011*. Scopul acestui chestionar este de a măsura stilul de comunicare al persoanei. Chesti-

onarul a fost construit după modelul comunicării lui DeVries et al. (2009) și testat empiric pe populația românească de autori în anul 2011 și descrie șase stiluri de comunicare: stilul amenințător, stilul amabil, stilul expresiv, stilul afectiv, stilul tolerant și stilul reflector. Conform concepției autorilor o persoană poate avea unul sau mai multe stiluri în funcție de punctajul acumulat. Scorul pentru fiecare stil se obține prin sumarea răspunsurilor la itemii dimensiunii corespunzătoare și împărțirea la numărul de itemi (media). Scorurile mari la o anumită dimensiune indică tendința persoanei de a utiliza frecvent acest stil de comunicare, în timp ce scorurile mici ale persoanei la una din aceste scale indică o preferință scăzută pentru utilizarea acestui stil de comunicare. Astfel, un scor mai mare de 4 pentru un anumit stil semnifică dominarea acestuia iar scorul între 3 și 4 vorbește despre un stil secundar neconturat deocamdată. Un scor între 1 și 2 indică absența manifestării stilului în cauză.

3) *Chestionar Stiluri de Comunicare în Activitatea Profesională după A.V. Morozov (2000)*. Chestionarul este orientat spre determinarea stilului orientativ în comunicarea din cadrul activității profesionale. Astfel, chestionarul scoate în evidență patru stiluri de comunicare: orientat spre acțiune, orientat spre proces, orientat spre persoane, orientat spre perspectivă. Cu ajutorul cheii de răspuns se sumează numărul de puncte pentru fiecare stil în parte. Stilul care a obținut punctajul maxim (nu mai mult de 20 puncte) este cel preferat/practicat de persoană. Dacă s-au obținut punctaj egal la câteva stiluri – rezultă că acestea pot fi atribuite în egală măsură persoanei.

3. Rezultate obținute

Rezultatele obținute în urma aplicării instrumentelor au fost introduse și prelucrate cu ajutorul pachetului de programe statistice SPSS 17.0 (Statistical Package for the Social Sciences), în vederea obținerii unor date statistice descriptive.

Astfel, în Tab. 1, precum și în Fig. 1, sunt prezentate rezultatele constatate la aplicarea *Chestionarului Analiza Stilului de Comunicare după S. Marcus*.

Tabelul 1. Rezultate obținute la aplicarea *Chestionarului Analiza Stilului de Comunicare după S. Marcus*

Stil de comunicare	Categoriile juriști				Total
	avocați	procurori	judecători	alte categorii	
Non-assertiv	9	14	4	10	38
Agresiv	3	3	8	13	27
Manipulator	13	11	13	4	41
Assertiv	34	32	35	33	134

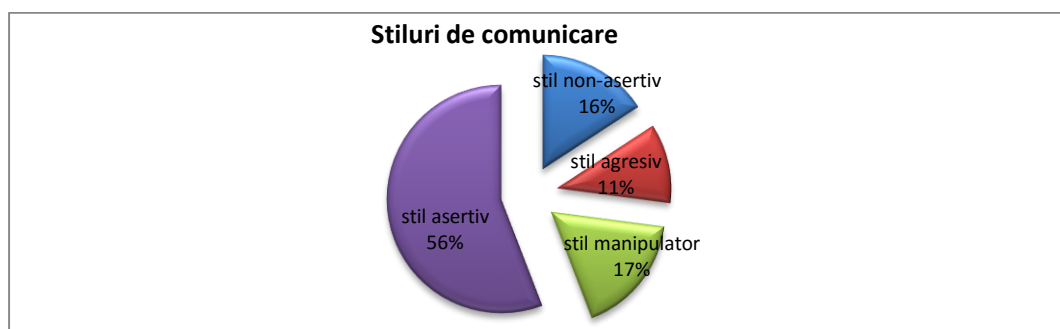

Figura 1. Reprezentarea procentuală a rezultatelor obținute la aplicarea *Chestionarului Analiza Stilului de Comunicare după S. Marcus*.

După cum putem observa, analizând Tab.1, Fig. 1, Stilul de comunicare Assertiv este practicat în cea mai mare măsură de respondenții investigați indiferent de categoria de specializare – 134 subiecți (55,8%).

Similar cu cele menționate mai sus, indiferent de categoria de specializare, Stilul agresiv este prezent în cea mai mică măsură – 27 subiecți (11,2%). Diferențe se constată la frecvența de manifestare. Astfel, a fost identificat în cea mai mică măsură la juriștii avocați și procurori – câte 3 subiecți (1,2%) chestionați, în timp ce la alte categorii de juriști a fost identificat în 13 cazuri (5,4%).

Stilul non-assertiv și manipulator este atestat la 38 subiecți (17%) și respectiv 41 subiecți (18%). Analizând rezultatele după categoriile de juriști putem observa că Stilul non-assertiv este prezent în cea mai mică măsură la judecători – 4 subiecți (1,7%), iar în cea mai mare măsură la procurori – 14 subiecți (5,8%). În același timp Stilul manipulator este atestat în cea mai mică măsură la juriștii din alte categorii – 4 subiecți (1,7%), iar în cea mai mare măsură la judecători și avocați – a câte 13 subiecți (5,4%)

Tabelul 2, Fig. 2 prezentate mai jos reflectă rezultatele obținute la aplicarea Chestionarului Stilul Individual de Comunicare după Chirilă, Bostan și Constantin (2011).

Tabelul 2. Rezultate obținute la aplicarea Chestionarului *Stilul Individual de Comunicare după Chirilă, Bostan și Constantin (2011).*

Stil de comunicare	Categoriile juriști				Total
	avocați	procurori	judecători	alte categorii	
Reflector	11	15	8	10	44
Amenințător	1	2	4	5	12
Emotiv	3	2	3	1	9
Tolerant	5	2	0	1	8
Exact	23	26	28	24	101
Amabil	17	13	17	19	66

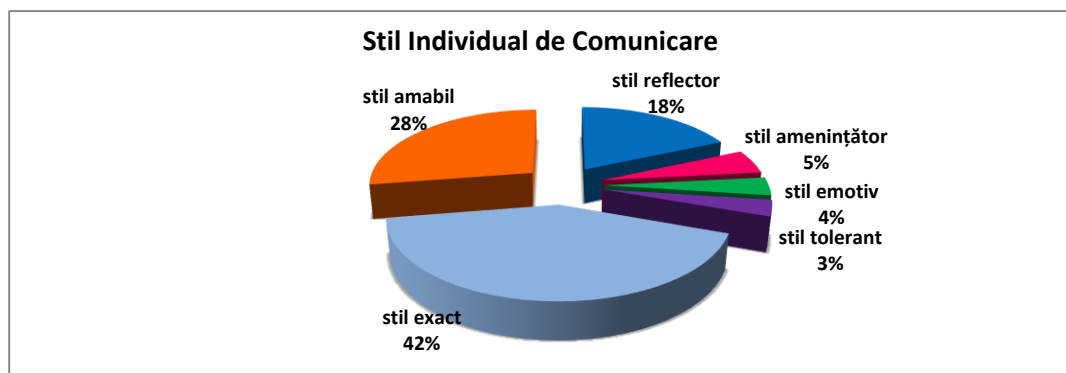

Figura 2. Reprezentarea procentuală a rezultatelor obținute la aplicarea Chestionarului *Stilul Individual de Comunicare după Chirilă, Bostan și Constantin (2011)*

După cum putem observa Stilul exact – 101 subiecți (42%) și Stilul amabil – 66 subiecți (28%) se află în topul stilurilor de comunicare practicate de juriștii investigați. La polul opus se află Stilul tolerant – 8 subiecți (3%), emotiv – 9 subiecți (4%) și amenințător – 12 subiecți (5%).

Conform rezultatelor obținute pe categorii de juriști, constatăm că specific pentru categoria de juriști avocați este Stilul exact – 23 subiecți (9,6%) și amabil – 17 subiecți (7,1%). În cea mai mică măsură la avocați este prezent Stilul amenințător – 1 subiect (0,4%) și Stilul emotiv – 3 subiecți (1,3%). Similar cu avocații, în categoria judecători constatăm în cea mai mare măsură prezența Stilului exact – 28 subiecți (11,7%) și amabil – 17 subiecți (7,0%), în timp ce în cea mai mica măsură este prezent Stilul amenințător – 4 subiecți (1,3%) și stilul emotiv – 3 subiecți (1,3%). Prezintă interes faptul că, Stilul tolerant nu a fost identificat la

nici un subiect investigat din această categorie. De asemenea, putem observa că pentru juriștii procurori este specific Stilul exact – 26 subiecți (10,8%) și reflector – 15 subiecți (6,3%). Stilul amenințător, emotiv și tolerant este identificat în foarte mica măsură, dar și în mod egal la această categorie de juriști – câte 2 subiecți (0,8%) pentru fiecare stil.

Analiza datelor la Chestionarul Stiluri de Comunicare în Activitatea Profesională după după A.V. Morozov (2000) reflectate în Figura 3 prezentată mai jos, ne relevă că juriștii sunt orientați în procesul de comunicare spre proces – 99 respondenți (41,3%) și spre persoane – 84 respondenți (35,0%).

Orientarea spre acțiune a fost identificată în 44 cazuri (18,3), în timp ce orientarea spre perspectivă în doar 13 cazuri (5,4%).

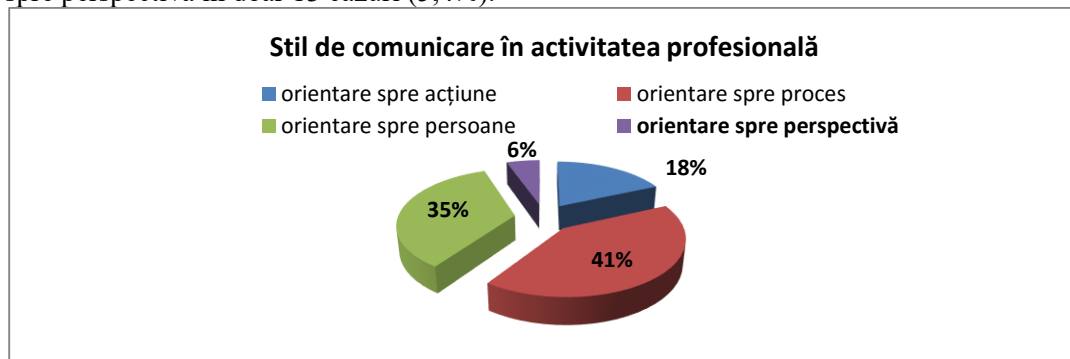

Figura 3. Reprezentarea procentuală a rezultatelor obținute la aplicarea Chestionarului Stiluri de Comunicare în Activitatea Profesională după după A.V. Morozov (2000)

Tabelul 3. Rezultate obținute la aplicarea Chestionarului Stiluri de Comunicare în Activitatea Profesională după A.V. Morozov (2000)

Stil de comunicare	Categoriile juriști				Total
	avocați	procurori	judecători	alte categorii	
Orientat spre acțiune	25	5	9	5	44
Orientat spre proces	27	26	26	20	99
Orientat spre persoane	4	24	23	33	84
Orientat spre perspectivă	4	5	2	2	13

Analizând datele pe categorii de juriști (Tabelul 3), putem observa că marea majoritate de avocați sunt orientați spre proces (27 respondenți – 45%) și acțiune (25 respondenți – 41,7%), în timp ce orientați spre perspectivă sunt 4 avocați (6,7%) și orientați spre persoane – 4 avocați (6,7%).

Judecătorii ca și avocații sunt orientați în procesul de comunicare profesională în mod preferențial spre proces (26 respondenți – 43,3%) dar și persoane (23 respondenți – 38,3%). Orientarea spre acțiune este atestată în 9 cazuri (15%) și doar în 2 cazuri (3,33%) se constată orientarea spre perspectivă.

În ceea ce privește alte categorii de juriști, stilul orientat spre persoane deține întâietatea (33 respondenți – 55%), fiind urmat de stilul orientat spre proces (20 respondenți – 33,3%), iar la polul opus se află stilul orientat spre perspectivă (2 respondenți – 3,33%) și acțiune (5 respondenți – 8,33%).

4. Concluzii

Demersul diagnostic cu scopul de a evidenția modalitățile de investigare a stilului de comunicare în cadrul activității profesionale juridice precum și de a analiza specificul de manifestare a stilurilor de comunicare la mai multe categorii de juriști a scos în evidență următoarele:

- Investigarea stilului de comunicare în cadrul activității profesionale juridice necesită luarea în considerare că acesta este simultan act lingvistic și act juridic. Stilul de comunicare profesional juridic derivă din trăsăturile esențiale ale comunicării juridice, iar alegerea unui anumit tip discursiv după cum subliniază Mihai, Gh.[8] depinde, în mod esențial, de protagoniștii actului comunicativ și de funcția acestuia.
- Analizând frecvența stilurilor de comunicare la juriști care s-au conturat în cercetare, menționăm prezența Stilului Asertiv și Manipulator, Stilului Exact și Reflector, precum și Orientarea spre Proces și Persoane în comunicarea profesională juridică. În același timp, în funcție de categoria de specializare putem conchide că: *avocații* sunt cu precădere Asertivi și Manipulatori, practică Stilul Exact și Reflector de comunicare, sunt orientați spre Proces și Acțiune; *procurorii și judecătorii* sunt preponderent Asertivi, dar și Non-assertivi (în cazul procurorilor), Manipulatori (în cazul judecătorilor), practică Stilul Exact și Reflector de comunicare, sunt orientați spre Proces și Persoane. *Alte categorii de juriști* au dat întâietate Stilului Asertiv și Agresiv, Stilului Exact și Amabil, fiind orientați preponderent spre Persoane și Proces în comunicarea profesională juridică.

Bibliografie:

1. BARBORICĂ, ELENA. Aspecte ale vocabularului juridic din secolul al XVI-lea, în AUBLLR, XVIII, 1, 1969, p. 41-46.
2. BERCEANU, BARBU. Dreptul și limba. Știința dreptului și lingvistica. Succinte considerații teoretice și aplicative, în „Studii și cercetări juridice”, XXVI, 3, 1981, p. 247-266.
3. CHIVU, GH. Stilurile limbii române literare în perioada 1532-1640. II. Stilul textelor juridice și administrative, în LR, XXXV, 1, 1986, p. 20-31.
4. DIMIU, RADU. Stilul judiciar. București: „Vremea”, 1939.
5. GHEȚIE, ION. Istoria limbii române literare, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
6. GIOSU, ȘTEFAN. Limba textelor juridice din secolul al XVII-lea, în AUI (serie nouă), secțiunea III, IX, 1963, p. 101-151.
7. IRIMIA, DUMITRU. Structura stilistică a limbii române contemporane, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, 261 p.
8. MIHAI, GHEORGHE. Elemente constructive de argumentare juridică, București, Editura Academiei, 1982.
9. MREJERU, ILARIU. Tehnica legislativă, București, Editura Academiei, 1979.
10. TODORAN, ROMULUS. Contribuții la studiul terminologiei juridico-administrative românești din Transilvania de la începutul secolului al XIX-lea, în: Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea, III, București, Editura Academiei, 1962, p. 103-136.
11. SARAMANDU, MANUELA. Terminologia juridic-administrativă românească în perioada 1780-1850, București, TUB, 1986.
12. STOICHIȚOIU, ADRIANA. Stilul juridic în româna contemporană. Rezumatul tezei de doctorat, București, TUB, 1990.
13. ZLĂTESCU, VICTOR, DAN. Introducere în logistica formală. Tehnica legislativă, București, Editura Oscar Print, 1996.